

El sentit del ritme i l'instint natural per la musicalitat, són trets característics del poble brasiler, que vaig descobrir en la meua visita a aquell país dels Tròpics. Aquest treball parteix d'aquella experiència viatgera i de la curiositat que es va despertar en mi en conèixer la vida i l'obra de Chiquina Gonzaga, (1847-1935) la primera dona brasilera que va dirigir una orquestra, i compositora de varietat de melodies.

Repassant l'evolució d'aquell país, he centrat l'atenció en la música de l'època romàntica, circumscrita al període comprès entre el regnat de Joao VI, Pedro I i Pedro II, i he pogut constatar que els compositors d'aquell temps, són molt poc coneguts i recordats fins i tot en el seu país, tot i tenir una qualitat més que notable i ser autors de obres variades de delicada sensibilitat, algunes de les quals només es poden conèixer a través de "youtube", ja que són molts escassos els enregistraments comercials existents.

Antecedents històrics

La referència de l'existència de Brasil, es documenta a partir de l'any 1500, amb el descobriment d'aquelles terres per part del portuguès Pedro Alvares Cabral. Aquell extens país patirà nombroses invasions per part dels conqueridors europeus, dels francesos a partir de l'any 1530, d'Espanya i Portugal cap a 1580, dels Països Baixos cap a l'any 1624, i a partir de 1808, la

Jean-Baptiste Debret. *Vista interior da Capela Real*, dibuixada desde l'esglaió superior de l'altar major; mirant cap al costat de l'entrada de l'esglèsia. L'orquestra ocupava tota la part superior del fons. Del llibre "Voyage Pittoresque et Historique au Brésil".

Cort portuguesa es refugia a Brasil, com a conseqüència de l'invasió del seu país per les tropes franceses.

Durant els segles XVI al XVIII, els invasors ocuparan els estrats benestants del país, tenint en compte que la població autòctona es troba culturalment desatesa, mancada de recursos materials i espirituals, i sotmesa a l'esclavitud en un percentatge elevat, però en el segle XIX, a mesura que Brasil s'anirà desenvolupant socialment i econòmic, sota la influència estrangera, les inquietuds artístiques dels brasilers s'orientaran envers els mestres europeus el coneixement dels quals procedeix de les indicacions que els faciliten els preceptors que exerceixen el seu mestratge a la cort, i fan extensiu a les classes populars.

Amb l'arribada de D. Joao VI de Portugal a Brasil, (1808-1821) descendent de la família Bragança, comença una nova època, marcada per l'instauració de la monarquia. Una monarquia "adoptiva" perquè prové de Portugal, imposada per les circumstàncies que envolten el país lusità, però que en general és acceptada pel poble. Sota la hegemonia del rei, s'activen diverses iniciatives en l'àmbit econòmic, cultural, científic, administratiu, jurídic i artístic.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Va ser el responsable de la creació i organització de la Impremta Regia, del jardí botànic, la casa dels Expòsitos, el cos de bombers, la marina mercant, diverses escoles per tot el país, així com la fundació de la Biblioteca Real, el Teatro Real Sao Joao, l'Acadèmia Imperial de Belles Arts, etc.

Va fomentar també la producció agrícola del cotó, la canya de sucre i l'arròs així com la navegació fluvial. Tot i ser un rei absolutista, va saber potenciar l'economia del Brasil, durant els tretze anys que va residir a aquell país, abans de retornar a

Portugal i recuperar la corona fins a la seva mort l'any 1826. Amant de la música, va fundar la Capela Real, amb un cor de 50 cantaires, entre ells magnífics virtuosi italians, i castrati i 100 professors executants, dirigits per dos mestres de capella i va posar al seu front el Pare Jose Mauricio Nunes Garcia (1767-1830), compositor, organista, director d'orquestra, home culte, formador de músics, introductor de la música dels grans mestres europeus a Brasil. L'any 1798 és nomenat mestre de capella de la catedral de Rio de Janeiro, i va fer l'encàrrec de preparar la música per les festivitats oficials. José Maurício és autor de moltes obres, de caràcter sacre: Salms, Vespres de Nossa Senhora per a la catedral de Rio, Motet Te Christe solum novimus, Missa en mi bemoll per a tres veus i orquestra, Missa pontifical, Benedictus, Stabat Mater, Missa de difunts, etc. El seu deixeble Francisco Manuel da Silva (1795-1865), mestre de violí, de cello, piano i orgue, i compositor. Durant l'esplendor de la Cort a Rio va formar part de l'orquestra de la Real Càmara.

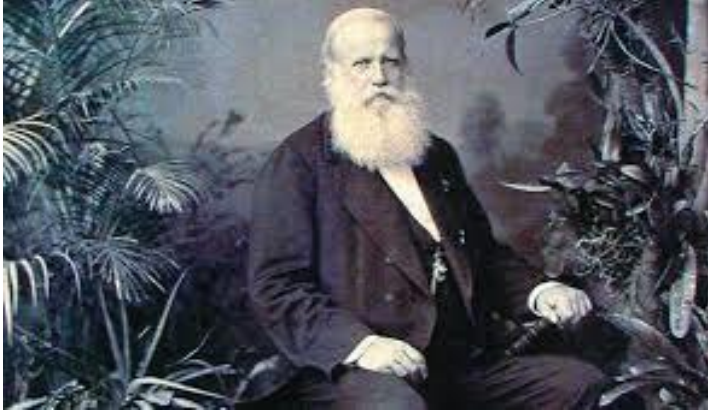

Vítor Meireles (1832-1903) *Primeira Missa no Brasil*. Oli sobre tel.la 270 x 357 cm.
Museu de Belles Arts. Rio de Janeiro

El Primer Imperi: Don Pedro I

Don Pedro I, (1798-1834) fill de Joao VI i Carlota Joaquina de Borbón, va ser el continuador de la reforma global de Brasil, iniciada pel seu pare. Don Pedro I serà proclamat Emperador Constitucional de Brasil el 1822 i hi regnarà fins 1831, any en que és obligat a abdicar, a causa de l'emancipació política del país. De ben jove se sent atret per la música. Va tenir com a professors José Mauricio i Marcos Portugal dels quals va rebre lliçons teòriques i d'instrument com el fagot, trombó, clarinet, flauta i violoncel. Amant del cant, com a mestre de composició, contrapunt i harmonia va tenir Sigismundo Neuckomm, compositor i pianista, que havia sigut deixeble de Haydn i va ser anomenat mestre de la Capela Real. La seva esposa, la princesa Leopoldina d'Austria l'any 1821, va escriure al seu pare dient-li: "El meu marit és compositor, us fa el present d'una simfonia i un Te Deum compostos per ell mateix". Altres obres de Pedro I van ser una òpera en portuguès, l'obertura de la qual va ser executada

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

al Teatro Italiano de París l'any 1882, una Missa que es va cantar a la Capella Imperial el 5 de desembre de 1829, per celebrar les seves segones núpcies, un Himne de la Independència i Himne da Carta, entre

d'altres.

El Segon Imperi: Don Pedro II

Amb l'abdicació i trasllat forçós de Pedro I a Portugal, s'inicia el segon Imperi. Pedro I nomena un consell de regència (1831 a 1839) fins que el seu fill Pedro II, (1825-1891) que aleshores només té sis anys, pugui ser nomenat Emperador, situació que es produeix l'any 1841. El regnat de Pedro II es perllongarà gairebé 60 anys (1889). Pedro II va saber dotar Brasil de prosperitat. Recollint el llegat dels seus antecessors, coneixedor de la riquesa humana i material d'aquell país, i dotat d'inquietuds socials i artístiques va intentar que Brasil arribés a ser considerat un país desenvolupat d'alt nivell, i ho va aconseguir, havent rebut, en conseqüència el sobrenom d'El Magnànim.

Els anys 1840 van ser de consolidació, amb l'intent de restaurar la unitat nacional. Malgrat que les dues dècades següents van ser conflictives amb els països fronterers: Brasil va entrar en guerra amb Argentina (1851-1852) i amb Paraguai (1864-1870), destacant en ambdues comtesses l'exèrcit carioca com una potència militar, Brasil s'anava expandint econòmicament. El cafè, el cotó, el tabac, el sucre, el ferrocarril (1854), les línies telegràfiques (1852), les carreteres, l'obertura del riu Amazonas per a la pesca internacional (1867), les mines, etc., van contribuir al desenvolupament del país així com el suport a les arts i les ciències. Els anys 1870 va seguir l'expansió del Brasil, amb la gradual abolició de l'esclavitud (entre 1871 i 1888) amb el suport de l'emperador, fins l'any 1889 que, amb la implantació de la República, el Rei es va veure obligat a abdicar i abandonar el país per instal·lar-se a París, on va morir l'any 1891.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Don Pedro II va viatjar a Europa en diverses ocasions al llarg del seu regnat. Coneguda va ser la seva afeció per Wagner i n'és una prova el que Wagner escriu a " Mi vida" on relata el següent: Per aquella època (1857) vaig rebre una sorprenent epístola d'un individu anomenat Ferreiro (Ernesto Ferreira França) que assegurava ser Cónsul del Brasil a Leipzig, datada a Dresde el 9 de març de 1857, en la que em comunicava que l'Emperador de Brasil sentia un gran interès per la meva música. La meva resposta devia contenir alguns dubtes, ja que Ferreiro, en una nova carta, m'explicava que el seu sobirà li agradava l'alemany i tenia grans desitjos de rebre la meva visita a Rio de Janeiro, on podria dirigir personalment les meves obres. Només que es cantava únicament en italià, per la qual cosa hauria de fer-se primer la traducció dels meus textos, cosa fàcil i fins i tot beneficiosa pels meus poemes. Lo curiós va ser que tal proposició em va sorprendre agradablement. No hi havia dubte que compondria fàcilment un poema apassionat que s'ajustaria molt bé a l'italià i vaig pensar amb més força que mai en Tristany i Isolda. De bones a primeres, i per posar a prova la generosa simpatia de l'emperador de Brasil vaig adreçar a Ferreiro els tres arranjaments per a piano de les meves primeres òperes, luxosament enquadernats, i vaig esperar durant llarg temps l'afalagadora carta, anunciant-me la brillant acollida que aquells havien tingut a Rio Janeiro. Però mai més he sentit parlar ni de música ni de l'emperador de Brasil, ni del cónsul Ferreiro". "També Semper va tenir relacions arquitectòniques amb aquell país dels

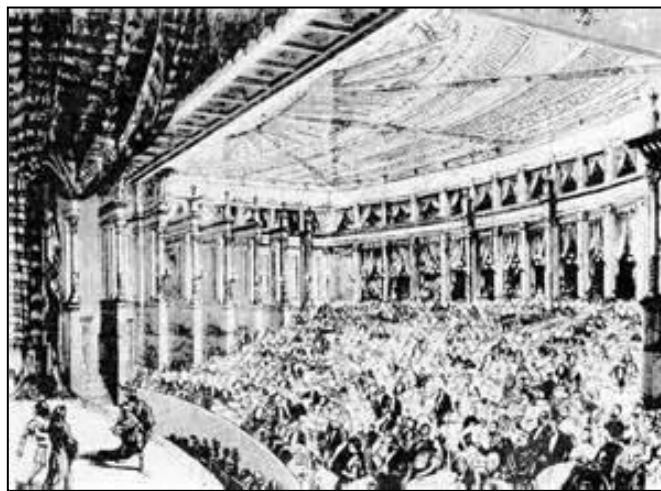

Pablo Américo (1843-1905). *Batalha do Avaí*. Oli sobre tel.la. 600 x 1.100 cm.
Museu de Belles Arts. Rio Janeiro.

tròpics. Havent sortit a concurs la construcció d'un nou teatre d'òpera a Rio Janeiro, el meu amic va provar fortuna i va dissenyar uns magnífics planells que ens van interessar força. Ignoro si les relacions de sempre amb el Brasil van ser més satisfactòries, però el que sí és cert, és que no va construir mai cap teatre en aquell país." "Després d'haver esbossat la composició del primer acte de Tristany i d'haver-me donat compte del caràcter que la meua música anava prenent, no podia reprimir les ganes de riure en recordar els meus intents d'escriure una espècie d'òpera italiana. I vaig de deixar de preocupar-me de si rebia o no notícies de Brasil".

Vint anys més tard (1876) tenim referència d'una anècdota en la que l'Emperador de Brasil D. Pedro II arriba a Bayreuth, com ho explica B. Kellermann en l'obra "La vida y música de Liszt". "Entre els concurrents a les festes s'hi trobava també Don Pedro II, l'Emperador del Brasil, que va haver d'abdicar

més tard. Era instruït, gran belles arts i Wagner. pensar en a la seva malgrat que li

Vista interior del Festpielhaus de Bayreuth

tretze anys un home molt amic de les admirador de Ningú va anar-lo a rebre arribada, havien reservat algunes habitacions al

Palau, per disposició del rei Lluís II de Baviera. Don Pedro es va traslladar en un senzill cotxe de lloguer fins l'hotel Sol, on per la nit es va barrejar entre el públic com un hoste més, sense cridar l'atenció de ningú. Només el vaig reconèixer jo, per haver estat informat al respecte, des de l'estació. L'Emperador que dominava l'alemany a la perfecció, conversava animadament amb les persones que el rodejaven, molt content, pel que semblava, de no haver de mantenir etiqueta de cap mena. Era de molt bona presència i es destacava per la seva bonica barba de patriarca. Al dia següent, el seu nom figurava entre els demés en la llista dels hostes. A la columna de professió,

havia indicat “Emperador” i en la de procedència figurava “Brasil”. Només aleshores es van fixar en ell i el traslladaren al Palau Reial”.

L'ambient musical al Brasil

La història musical culta de Brasil comença segons els historiadors, amb l'arribada dels colonitzadors religiosos a aquell extens país, cap a l'any 1539. Els indígenes ja eren sensibles al cant i a la música que practicaven amb instruments rudimentaris com flautes, o guitarres abans que arribessin els seus colonitzadors, però la música culta, va ser introduïda per aquells primers conqueridors, que representaven autos sacramentals amb cants i danses com també ho feien els nadius brasilers però amb estil i ritmes ben diferents. Les peces es cantaven en portuguès, castellà o tupí, i posteriorment, en llatí. Versaven sobre temes religiosos com ho demostren els títols: “A tragèdia do rico Avarento e Lázaro Pobre”(1575), “Auto das onze Mil Virgens” (1583), “Auto de Sao Sebastiao” (1584),etc.,de Serafim Leite, o “Auto da Pregação Universal”(1567), del Venerable José de Anchieta, per citar-ne alguns.

El gust per la música implantat d'aquesta manera, principalment pels jesuïtes, que vol combinar el gust musical amb un missatge evangelitzador i social, es va arrelant i extenent al Brasil dels segles XVII. Des de Bahia a Rio, de Minas Gerais a Sao Paulo, s'expandeix la música religiosa.

Les esglésies tenen els seus serveis organitzats: s'instal·len òrgans, els músics es reuneixen en corporacions i constitueixen germandats. Cap festa no és completa sinó hi participen cantants i instrumentistes. També s'organitzen grups musicals en les famílies, que munten concerts particulars. A part dels autos sacramentals amb la seva càrrega religiosa, l'interès pel teatre cantat, és dir, l'òpera, comença a despuntar. S'obren “Casas d'òpera” a Rio de Janeiro, Bahia, Sao Paulo, Belém, Porto Alegre, etc. El teatre carioca més antic de l'època colonial va ser fundat pel Padre Ventura l'any 1767 i va ser destruït per un incendi l'any 1776. S'hi van representar obres de l'escola napolitana, cantades per mulatos acompanyats per una orquestra dirigida pel seu fundador, com “L'Italiana in Londra” de Cimarosa, i moltes peces bufes, de teatre picaresc i descarat d'Antonio Jose da Silva, en les que s'intercalaven

àries, duetos, cors, danses i text parlat, a la manera de les sarsueles. Va haver molts músics que van cultivar aquest gènere així com la música sacra.

Els esdeveniments polítics incideixen en la vessant artística de Brasil. En l'aspecte musical, la Capella Real que en època del seu fundador estava pletòrica, es reduïda a 27 mestres. La música sacra desapareix. La producció de música pròpia es fa palesa amb les partitures de compositors autòctons, entre els que destaca Francisco Manuel, que escriu música de saló: romances, valsos, modinhas, lundus, una òpera O Prestigio da Lei. Es l'autor del himne nacional del Brasil. Va col.laborar amb la Sociedade Beneficiente Musical destinada a promoure la cultura de l'art i exercir la beneficència recíproca entre els artistes i associacions, i en cas de mort d'ells o de les seves famílies. També va col.laborar amb la Sociedade Filarmonica de Rio de Janeiro, per incrementar el cultiu de la bona música. La seva contribució més importat va ser l'any 1848 va fundar el conservatori de Música de Rio de Janeiro, que va dirigir fins la seva mort.

Per aquella època comencen a representar-se obres d'autors brasilers. Hi ha predilecció per melodies sensuals. Amb la creació de la Imperial Academia de Música e opera Nacional e o Canto em Vernáculo (1857-1863) impulsada entre d'altres, per José Amat, exiliat a Brasil des de 1848 a causa de la Revolució carlista, fincat a Rio Janeiro, es van representar a imitació de les sarsueles espanyoles, nombroses peces interpretades en portuguès, ja que s'havia imposat la tendència d'utilitzar la pròpia llengua per les representacions cantades. Els compositors europeus són donats a conèixer: Rossini triomfa en els teatres, cantat per artistes italians, però també son interpretades óperes de Bellini, Donizetti, Verdi, Paccini i també dels francesos Auber, Hérold, etc.

Arriba el Romanticisme a Brasil

L'ambient musical durant el segle XIX, gaudeix de molta popularitat en els ambients benestants del país. Fomentat per la burgesia i la Cort, va ser intens malgrat les revolucions i moviments polítics existents. Amb el regnat del seu

Emperador Pedro II, més interessat per les arts i la cultura que per la política, es van desenvolupar nombroses iniciatives culturals a l'entorn de la música.

Entre les primeres nombroses societats musicals que van aparèixer a Rio, podem destacar el Clube Mozart, fundat l'any 1867, del qual va ser figura destacada el violinista i compositor britànic John Jesse White que va viure a aquella ciutat durant més de deu anys i junt amb altres entusiastes del compositor de Salzburg van organitzar concerts i difondre la seva música amb artistes locals. Aquesta societat va ser presidida per Antonio Leite Ribero i després per Joaquim Rocha Fragoso i va anar augmentant de socis de manera que l'any 1875 ja comptava amb més de 500 afiliats, dels quals prop de 150 eren músics.

El mes de febrer de 1882, un altre músic d'origen anglès, violinista, compositor i crític musical, fincat a Brasil, Roberto J. Kinsman Benjamin (1853-1954) va ser el fundador d'una altre societat musical: el Clube Beethoven, que sota la presidència d' Albert Tootal va donar prop de 150 recitals, va crear un quartet estable, va donar l'oportunitat de tocar a molts artistes i va integrar en els seus programes la música de Beethoven i altres músics europeus, Weber, Haydn. L'any 1883 José White, violinista mestre de la princesa Isabel, d'origen cubà, fundava la Sociedade de Concertos clássicos (1896), amb Artur Napoleao. També la Sociedade Filarmònica Fluminense organitzava concerts de cambra i la Sociedade Artur Napoleao & Míguez e Bevilacqua intentaven obrir el ventall de la música donant a conèixer al poble brasiler altres artistes diferents dels consagrats de la lírica italiana, com els romàntics francesos, alemanys i russos. També hi ha referències de la creació del Clube Ricardo Wagner, després Clube Botafogo, Del Clube Haydn, fundat per Alexandre Levy a Sao Paulo l'any 1883, Clube Weber, Clube Schubert, Sociedade alema de música que va estrenar l'any 1865 Der Freischutz, a Rio, la Societé Chorale Française, la sociedade Euterpe, a Bahia, etc, societats dedicades a músics europeus la música dels quals era descoberta a l'afecció carioca. Així, en els programes dels seus recitals i audicions trobem obres de Shubert, Shumann, Rossini, Flotow, Mendelssohn, Saint-Saens, etc.

D'aquella època només trobem una societat dedicada a un músic autòcton: el Clube Carlos Gomes, a Rio i a Pernambuco, que va ser molt activa en l'època

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

de triomf del compositor a Itàlia. Totes les grans novetats de les escenes europees, les òperes de Mascagni, Leoncavallo, Giordano, Puccini, Massenet son presentades al públic brasiler. Per l'influència dels defensors de Wagner, i aprofitant el succès de les representacions

Vista del Teatre d'Amazonas de Manaus: Un edifici espectacular en un entorn insòlit

operístiques italianes, també els drames wagnerians són descoberts a l'afecionat carioca. L'any 1883, es representa Lohengrin, el 1892 Tannhauser, el 1905 Els Mestres Cantaires de Nuremberg, el 1910 Tristany i Isolda, l'any 1913 Parsifal i La Valkyria i el 1922 la Tetralogia completa. Els millors cantants del seu temps van desfilar pels seus teatres, cantades en italià, fins que a partir de 1922, en commemoració del primer centenari de la Independència, van ser convidades companyies alemanyes, i es va interpretar Wagner en la seva llengua original.

Va haver moltes revistes i diaris dedicats a la música: O Trovador, Brasil Musical, Lira Eolica, Gazeta Musical (1891) editada per Fartin de Vasconcelos&Morand i la Revista Musical e de bel.las Artes, (1879), qualificada d'excel.lent, dirigida per Artur Napoleao i Leopoldo Miguéz, revista Música, la Revista Ilustrada, etc., entre d'altres.

Els teatres d'òpera

Al llarg del segle XIX van ser construïts molts teatres d'òpera a Brasil: el Teatro da Paz de Belem do Pará, Teatro Sao Pedro de Porto Alegre, el Teatro da Praia de Don Manoel (1834) que l'any 1838 es va dir Teatro San Januario, el Real Teatre de Sao Joao (1813), a imitació del San Carlos de Lisboa que va patir un incendi l'any 1824, i va ser reconstruït amb el nom de Imperial Teatro

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Sao Pedro de Alcantara a Rio de Janeiro l'any 1826, per ser anomenat Teatro Constitucional Fluminense l'any 1832, Teatro Lirico Fluminense, Teatro Santa Teresa (1842) i Sao Salvador (1845) de Bahia, Municipal de Sao Paulo, Santa Isabel (1850) de Recife, Portoalegre, etc.

Un teatre d'òpera que cal citar, és el Teatro d'Amazonas, construït a la ciutat de Manaus, al nord-est del país a la ribera del Rio Negro, afluent de l'Amazones. Els seus antecedents es situen l'any 1840 prop de San José de Rio Negro, i al Teatro de Paja construït l'any 1859. Amb l'explotació del cautxú, la ciutat de Manaus va experimentar un important desenvolupament econòmic, industrial i social, es va potenciar la navegació fluvial a vapor per l'Amazonas, es va construir la catedral, la biblioteca, el mercat, el museu, va habitar aquella ciutat una classe social benestant formada per enginyers, arquitectes, advocats, industrials que van insistir al govern per la construcció d'un teatre d'òpera. L'any 1881 el govern n'aprova la construcció que s'inicia l'any 1884, i després de successives etapes de suspensió de les obres, el governador Eduardo Ribeiro dona l'impuls definitiu perquè el teatre es pugui acabar. La seva inauguració oficial és el 31 de desembre de 1896. El Teatre Amazonas, enclavat en aquella terra rodejada de selva i de les aigües de l'Amazonas, és certament un edifici singular, no tan sols pel seu enclavament, sinó pel seu estil eclèctic, ja que barreja elements neoclàssics amb altres d'estil Art Nouveau. La vista exterior destaca per la seva cúpula de trencadís, amb els colors de la bandera brasilera. L'interior de la sala simfònica, construït amb materials provinents d'Itàlia, França, Escòcia, té estructura semicircular amb capacitat per a 700 persones distribuïdes en platea i tres pisos. El teatre té les característiques pròpies de les millors sales d'òpera europees del seu temps: El sostre pintat amb al·legories d'obres de Carlos Gomes, les columnes que suporten les llotges estan adornades amb medallons amb els noms dels músics més notoris, la llotja central, etc. Els treballs de disseny interior i exterior, la pintura, l'escenografia van ser encomanats a Crispin do Amaral, la façana a Enrico Masolani, mentre que de l'embelliment del saló noble se'n va encarregar Domenico de Angelis. D'aquest saló de descans destaquen la pintura del sostre, que representa la Glorificació de les Belles Arts, els vuit plafons que envolten la sala, pintures que reproduïxen escenes de l'exuberant natura

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

carioca: tucans, esquiroles, papallones, la llegenda del guaraní, paisatge urbà, el regatejador, mestissos pescant, les làmpades de vidre de Murano i el laboriós treball de marqueteria de fusta d'estil art-déco del terra. La Companyia Lírica Italiana i la companyia Lírica Francesa es van alternar per mantenir una temporada estable d'òpera de 1897 a 1920. Amb la crisi del cautxú el Teatre va sofrir una davallada, que va durar més de 50 anys, però després d'una reforma important, l'any 1990 va obrir de nou les seves portes a la música i la dansa,

Cartell anunciador del Capvespre dels Déus programat a Manaus l'any 2004

creant-se festivals anuals de jazz, cinema, música, dansa i teatre. L'any 2004 van celebrar un Festival d'òpera, "15 anys de Sucessos" en la que van programar Norma de Bellini i El Capvespre dels déus, (O Crepúsculo dos Deuses) de Richard Wagner.

Com a complement a la remodelació de la capital brasilera que l'alcalde Pereira Passos vol convertir en una ciutat moderna, (1900-1910) i tenint en compte l'afecció creixent per l'òpera que demostra el públic, s'inaugura el Teatro

Municipal de Rio, una rèplica de l'Opéra de París, amb marbres, mosaics, bronzes i pintures a la façana, un foyer que el converteixen en un teatre de luxe, temple de la música dramàtica. El 14 de juliol de 1909 va ser inaugurat

el Teatre amb l'òpera Moema del compositor brasiler Delgado de Carvalho. Les temporades oficials es van anar succeint sota la responsabilitat de l'empresari Guglielmo La Rosa i el gestor Walter Mocchi, que vetllaren per a portar a escena, a part dels ja citats, títols com Salomé (1910) de R Strauss, Isabeau (1911) de Mascagni, L'Étranger (1917), de Vincent D'Indy, Pelleas et Melisande (1919) de Debussy, Der Rosenkavalier (1915) de Richard Strauss, etc., i les estrenes d'òperes de compositors autòctons com Abul (1913) de Nepomuceno, O Bandeirante (1925) d'A. Republicano, Rei Galaor (1922), de Araujo Viana, etc

Compositors brasilers

D'aquella època romàntica, he seleccionat els artistes brasilers nascuts entre 1836 i 1868, la música dels quals va ser admirada i reconeguda en el seu temps, tant en el seu país d'origen com en els països on van formar-se, la biografia dels quals de manera breu referiré a continuació, mostrant la influència que els grans mestres de la música contemporanis seus, van exercir i destacant especialment la influència de Richard Wagner sobre la seva obra. Cal destacar també que aquests compositors brasilers, dotats de gran sensibilitat i dominant la tècnica, van escriure pàgines molt inspirades recordant la seva terra amb l'intent de crear una música pròpia i identificadora de la pròpia personalitat del seu poble, obres que no es mereixen que restin en l'oblit.

Antonio Carlos GOMES

(Campinas 1836 - Belem 1896)

Era fill d'un modest músic de província. De ben petit, va formar part d'una banda que el pare havia format en el poble. Va estudiar solfeig i diversos instruments. Als 18 anys va compondre una Missa. Sentia predilecció pels músics italians i per a desenvolupar la seva carrera va abandonar el seu poble per anar a Rio de Janeiro a ampliar els seus coneixements, prenent classes al Conservatori. Aquells anys d'estada a Rio, va escriure *A Ultima hora do Calvário*, cantata, l'òpera en tres actes *Noite da Castelo*, amb libreto de Jose Fernandes dos Reis, basada en la novel·la de Antonio Feliciano de Castilho, estrenada al Teatro Lirico Provisorio de Rio el desembre de 1859, amb un èxit aclaparador, *Joana de Flandres*, la seva segona òpera en quatre actes (1863), amb libreto de Salvador de Mendonça, estrenada al Teatro Lirico Fluminense el 15 de setembre de 1863.

El seu somni es veu complert quan pot viatjar a Itàlia, amb l'ajuda financera del Rei Don Pedro II, que admira el compositor, per haver assistit personalment a les estrenes de les seves dues òperes. Arriba a Milan on amplia estudis amb Lauro Rossi, compositor il·lustre i contrapuntista famós, publica en diaris locals partitures de les seves cançons, i el seu nom comença a ser conegut. Es mostra gran admirador de Verdi, que aleshores triomfa a Itàlia.

Segueix treballant en la seva opera-ballet *O Guarani* (Il Guarani), sobre un libreto de Antonio Scalvini, basada en la novel·la *O Guarani* de José de Alencar, que aconseguix que sigui estrenada al Teatre alla Scala el 19 de març de 1870, amb 32 representacions i que veurà representada triomfalment als millors teatres d'òpera d'Europa i de Brasil, des dels teatres d'òpera de Genova, Ferrara, Turin, Palermo, Catania al Covent Garden (juny 1872) amb

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

24 representacions, Teatro Colón de Buenos Aires (1874) amb 8 representacions, Teatro Lyrico de Varsovia, (març de 1876) amb 14 representacions, Teatro Imperial de San Petersburg (febrer 1879) amb 22 representacions, Teatro de l'Òpera de Moscou, (febrer de 1879) amb 18 representacions.

Tot i l'èxit aconseguit amb aquesta obra, la situació econòmica de Carlos Gomes no va millorar gaire, ja que les 3.000 lires q l'editora Lucca va abonar, en concepte d'adquisició dels drets d'autor no van ser suficients

per a cobrir les despeses de preparació de material musical, unit als gastos que la construcció de Villa Gomes, als marges del llac de Lecco, van ocasionar al músic.

L'any 1873 va escriure l'òpera *Fosca*, de 4 actes, amb libreto de Antonio Ghislanzoni, a partir de la novel·la. *Le Feste delle Marie* de Luis Capranica, que va implicar-lo en una controvèrsia, dirigida per l'editor Giulio Riccardi, defensor de la música tradicional nacional, enfront del seu rival Francesco Lucca, partidari de les noves tendències estrangeres, entre les que es contava Wagner. Gomes en aquesta obra, tot i mantenir el seu propi estil, s'inclinava més per l'estil wagnerià ja que havia adoptat alguns moviments conductors, a la manera dels leit motive, i havia eliminat les cabalettas típiques de les òperes italianes. *Fosca* també va ser presentada a La Scala la temporada de 1873 amb poc èxit, si bé va ser remodelada i novament representada l'any 1878, essent plenament acceptada pel públic. A partir de la polèmica amb Riccardi, Gomes, per evitar problemes, va decidir compondre a la manera italiana i així va escriure *Maria Tudor* (1879) basada en el drama de Victor Hugo, sobre un

libreto d'Arrigo Boito, que no va ser ben acceptada per la crítica ni pel públic. Estrenada a l'Scala el 27 de març de 1879.

La vida de Carlos Gomes, no va ser plàcida malgrat els èxits aconseguits. Tot i fixar la seva residència a Itàlia i formar la seva família allà, Carlos Gomes es va sentir sempre brasiler i no va voler renunciar, malgrat les propostes, a la seva nacionalitat. Casat amb Adelina Peri, pianista, va viure la mort dramàtica del seu fill Mario de 4 anys, i de la seva esposa, pocs mesos després, (1887) alhora que la seva filla Itala queia greument malalta. La seva capacitat artística es va veure afeblida durant aquest temps

L'any 1880 retorna a Brasil on comença a pensar en la nova òpera O Escravo (Lo Schiavo) òpera en quatre actes amb libreto de Rodolfo Paravicini, a partir d'una idea del Bescompte de Taunay, que intenta estrenar a Itàlia, però en no voler cedir a les peticions per a retocar-la, és estrenada al Teatro Lírico de Rio el setembre de 1889 i en la que a l'inici del quart acte, l'aria "Come splendido e bello il sol" s'aprecien referències melòdiques que recorden molt als Murmurs de la selva de Siegfried i el caràcter heroic i descriptiu del preludi orquestral conegut per Alvorada de la mateixa obra ens transporta a fragments de música wagneriana. Encara compondrà Condor o Odaleia" estrenada a l'Scala el 21 de febrer de 1891, òpera en tres actes de Mario Canti en la que són emprats leitmotives a la manera de Wagner i un poema simfònic-coral Colombo, (1892), dedicat al poble americà, amb libreto de Albino Falanca i estrenat al Teatro Lirico de Rio de Janeiro el 12 d'octubre de 1892.

Carlos Gomes també va cultivar altres gèneres a part de l'òpera: música sacra, modinhas, cantates i operetes.

Els darrers anys de la seva vida van ser tristos. Sense recursos, separat de la família, lluny dels amics, de la seva ciutat natal i del seu país d'adopció i molt malalt però es pot dir que va ser el músic del període romàntic brasiler l'obra del qual va ser més reconeguda i apreciada en vida de l'artista a Europa i al seu país natal. Amb Heitor Villa-Lobos, músic que ja no pertany a aquest període, són les dues figures més representatives i admirades de la música clàssica brasilera .

Artur NAPOLEAO DOS SANTOS

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

(Oporto 1843- Rio Janeiro 1925).

Compositor, pianista i mestre. Va ser un nen prodigi. Va donar el seu primer concert a Lisboa quan tenia set anys i a continuació va fer una gira per Europa. A Londres va estudiar amb Hallé i a París amb Herz. A Berlin, Meyer-beer li va presentar Liszt. Va viatjar per primera ve-gada a Brasil l'agost de 1857 on va donar quatre concerts al Teatro Lírico Fluminense de Rio. Es autor de la polka-mazurka per a piano Uma primeira impressao do Brasil. Va donar concerts pels

EEUU i es va fincar a Rio de Janeiro l'any 1866, on va ser molt actiu en els cercles musicals. Va conèixer Chiquinha Gonzaga, i Joao Nunes. Va fundar la societat Narciso i Artur Napoleao junt amb Leopoldo Miguéz per a la difussió de la música, l'any 1878. Amb el violinista cubà José White Lafitte, va fundar la Sociedade de Concertos Clássicos. Va ser professor de piano. Els crítics afirmaven que s'assemblava a Chopin en l'execució i a Liszt en la seva rauxa. Va compondre

una opera: O remorso vivo (1866), peces per a piano i orquestra, i cançons.

Francisca Hedwiges GONZAGA "Chiquinha Gonzaga"

(Rio de Janeiro 1847-1935)

Compositora, mestra i directora d'orquestra. Neix a Rio de Janeiro el 17 d'octubre de 1847, sota el regnat de Pedro II. Mor a la mateixa ciutat el 28 de febrer de 1935, en plenes festes de Carnaval. Va ser educada en un ambient aristocràtic, amb una

Chiquinha Gonzaga aos 32 anos

partat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

disciplina rígida. Va estudiar música amb un dels millors mestres de l'època, José de Sousa Lobo i piano amb el mestre portuguès Arthur Napoleao dos Santos. Els seus dots musicals es van detectar ben aviat, als 11 anys quan Chiquinha va compondre *Canção dos Pastores*, una cançó nadalenca. Obligada a casar-se, a l'edat de 16 anys, amb Jacinto Ribeiro do Amaral, oficial de la marina imperial, va tenir tres fills: Joao Gualberto (juliol 1864), Maria do Patrocinio (novembre 1865) i Hilario (1866), però el matrimoni es desfarà l'any 1867, ja que el marit no permet que Chiquinha es dediqui a la música i l'humilia sovint quan ella li comenta les seves inquietuds artístiques. La separació (1869) no és amistosa. Jacinto només li deixa emportar-se el seu fill gran Joao Gualberto, mentre que els dos petits queden sota la custòdia del pare. Alliberada dels prejudicis familiars, Chiquinha ara podrà dedicar-se de ple a la música. Com necessita recursos pel seu propi manteniment i el del seu fill Joao Gualberto, publica la seva primera polka "*Atraente*",(1877), dos valsos, un tango i una altre polka, s'anuncia com a professora de música, fet per el qual és també coneguda com a *maestrina*, i toca el piano en botigues d'instruments musicals de Rio. L'any 1879, comença a escriure peces per a diversos instruments. Composa diverses operetes, entre elles "*A Corte na Roça*", amb libreto de Francisco Sodr , estrenada al Teatro Príncipe Imperial el 17 de gener de 1885, que suposa per Chiquinha el sobrenom de "l'Offenbach femenina", en la que hi inclou el vals titolat Walkyria. Curiosament, la seva primera neta també portar  el nom de Walkyria. A partir d'aleshores, és la directora d'orquestra d'aquell teatre i de la banda de la policia militar, aconseguint ser la primera dona directora d'orquestra de la història del Brasil.

A part de les seves inquietuds artístiques, Chiquinha viu molt intensament els moviments socials i polítics del seu país. L'abolició del tràfic d'esclaus ha estat decretada l'any 1850 però la fi de l'esclavitud no es proclamarà fins 1888 amb la llei Aurea. En el període comprès entre 1850 i 1891 en que es vota la primera Constitució del Brasil, s'han produït importants canvis en el seu país: s'ha acabat la guerra amb Paraguai amb la sagnant batalla de d'Avai (1872-1877), s'han promulgat lleis més lliberals, l'expansió cultural ha començat, la música ocupa un lloc destacat, i Chiquinha se sent involucrada en aquests moviments per tal de restituir d'alguna manera el passat de la seva família materna provinent d'esclaus i la lluita per assolir la llibertat i la igualtat en el seu estimat país.

Està dedicada plenament a la música. Chiquinha sent la necessitat d'adaptar el so del piano al gust popular. Treballa molt. Va compondre música per a 77 peces teatrals i va ser autora de prop de dos mil obres de diversos gèneres: valsos, tangos, mazurkes, gavotes, havaneres, serenates, etc. El seu gust musical s'inspira en els ritmes brasilers basats en el folklore propi, els *fados*, els *lundus*, les *modinhas*, els "choros", *maxixes* etc. Les seves composicions tenen un aire marcadament brasiler, són melòdiques, estan ben estructurades i moltes d'elles han sigut enregistrades, per la qual cosa, són conegudes i apreciades.

A Côrte na Roça
 Poesia de Francisco Sodrê   Música de Francisco Gonzaga
 BALLADA ROMANTICA PARA CANTO

PIANO. *Andante.*

Es-se teu lo-que for-mo-so De-las o-fer-tas me-cha-ri-tes,
 É o bel-já flor-este-lo-so A-es-vo-a-çar em teu sel-lo! Es-te ca-lor que to-
 con-tes, Que te es-que-ça o co-ra-ção, São os sím-p-tomas ar-de-ces-ti-tes

L'any 1902, Chiquinha amb el seu company Joao Batista Fernandes Lage viatgen a Europa per primera vegada. Repetirà l'experiència l'any 1904 i l'any 1906. Visitarà Portugal, s'instal·larà a Lisboa on presentarà les seves obres i obtindrà molt èxit. Viatjarà també per Espanya, França, Itàlia, Gran Bretanya.

A partir de 1911, novament a Rio de Janeiro, ja consagrada com a artista inicia una intensa activitat posant

música a peces teatrals pels espectacles dels cinemes-teatres de la Praça Tiradentes. Estrena Forrobodó, comèdia còmica en tres actes, que es representa 1.500 sessions, el seu més gran èxit teatral de la qual Lua Branca, s'ha convertit en una de les cançons brasileres més populars, representada al Teatro San Jose el juny de 1912, pels personatges Sá Zeferina i Escandanhas, per mantenir l'esperit caricaturesc de la peça. És autora de Sedutor (1877), Gaúcho, tango de Corta Jaca, una de les peces més conegudes i celebrades de Chiquinha, es va convertir en un clàssic del gran repertori de música instrumental brasilera. Chiquinha el va escriure també per a cant i piano i petita orquestra: oboè, viola, tímpan, trompa en fa i fagot. Se'n han fet moltes gravacions. Les polkes Atraente, Nao Insistas, Rapariga, Suitana, Os olhos dela, els valsos Plangente i Harmonies do coração, la peça de costumbrisme regional *Juriti*, O abre alas, la primera marxa de carnaval que es coneix, publicada en vida de la compositora. Composada l'any 1899, naixia la "marchinha", un gènere nou que prestaria amb el temps, gran servei al carnaval carioca. Són curiosos els enregistraments d'aquesta obra de l'any 1905 per Mario Pinheiro per Odeón Record i el de la Banda da Casa Edison per Disc Odeón de 1911. Chiquinha va escriure aquesta obra també per a piano i cant, i per a petita orquestra per a violins, contrabaix, cello, trombó, trompetes, i clarinet, Dança Brasileira per a piano,(1892), Bijou, per a piano l'any 1909, posteriorment la va transcriure per a banda: flautes, bombo, saxofons, bombardino, clarinets, requinto, contrabaix i trombons, etc. Va gaudir d'enorme popularitat i és possible trobar enregistraments de les seves obres.

Altres composidores brasileres contemporànies de Chiquinha, autores d'obres per a piano d'un estil similar al seu, van ser Blanca Bilhar (1887-1936), autora entre d'altres de "Samba Sertanejo", Clarisse Leite (1917-2003), autora de Valsa Eterea, Incompreensão, Tranquila Felicidade i posteriors son M Helena Rosas Fernandes,(1933), Adelaide Perera da Silva (1928), entre d'altres.

Manuel Joaquim de MACEDO. (Cantagalo 1847- Cataguazes 1925)

Violinista, pianista i compositor. De família acomodada, el seu oncle va ser l'escriptor Joaquim Manuel de Macedo. Va poder estudiar a Europa, a Brusseles i a Londres on va ser el primer violí del Covent Garden. L'any 1871 va arribar a Rio de Janeiro, passant a formar part de la Capela Imperial, ja molt malmesa. L'any 1883, es va establir definitivament a Minas Gerais i a partir d'aquí inicia la seva etapa com a compositor. Va escriure més de 200 peces per a piano, música de càmera, concerts per a violí, el poema simfònic "Floriano Peixoto" opus 160, en el que utilitza una orquestra de proporcions wagnerianes. Consta de tres moviments: Allegro maestoso, Marxa Fúnebre i Apoteosi. Va ser publicada una versió reduïda per a dos pianos per la Casa Bevilacqua de Rio i per M. Dreissig d'Hamburg, si bé el poema original s'ha perdut. També va escriure una òpera dramàtica en 4 actes: Tiradentes composta a partir de 1897, sobre un libreto d'Augusto de Lima i que únicament ha sigut representada una sola vegada en versió reduïda, en forma d'oratori, l'any 1992, a Belo Horizonte. Aquesta obra, segons els que han pogut escoltar-la, està molt propera a les primeres obres de Wagner, com Tannhauser o

Lohengrin.

Joaquim Antonio DA SILVA CALADO (1848-1880).

Estudia piano y flauta. Va ser un virtuós de la flauta essent professor del conservatori de música a partir de 1870. Va escriure lundús, polques, valsos en els que barreja la tendresa amb l'alegria, la ingenuïtat i la voluptuositat, donant com a resultat una música carioca rítmica que va ser molt popular en el seu temps. Obres seves són Lembranças de Caes da Gloria,

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

vals, entre d'altres.

Leopoldo Américo MIGUÉZ

(Niteroi 1850 - Rio de Janeiro 1902)

Pianista, compositor i editor. De pare espanyol i mare brasilera. Quan tenia dos anys es va traslladar la família a Espanya on hi va romandre fins els set anys, que va anar a viure a Porto (Portugal). Va iniciar els estudis musicals amb el mestre portuguès Nicolau Medina Ribas que el va iniciar en el violí, i d'harmonia amb el mestre italià Giovanni Franchini que vivia a Porto. En aquella època Miguéz alternava els estudis musicals amb el negoci del seu pare, que volia que es dediqués a l'empresa familiar. Retorna a Brasil l'any 1870 i es promet amb Alice Dantas, filla del soci del seu pare, excel.lent pianista i hereva de la fortuna familiar, que valora els dots musicals de Miguéz i l'empeny a dedicar-se plenament a la música. L'any 1878 funda amb Artur Napoleao l'editorial musical que porta els seus noms, i comença a compondre: Marcha Elegíaca a Camoens, en el tercer centenari de la mort del poeta, Marcha Nupcial, Obertura per a orquestra i sobre tot la Simfonia en si bemol, per a gran orquestra i cor, estrenada al Teatre Imperial Don Pedro II el 8 de

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

maig de 1882, que és molt ben rebuda pels melòmans brasilers. Poc temps després marxa a Europa, amb una carta de recomanació de l'emperador Pedro II adreçada a Ambroise Thomas, director del Conservat de París perquè pugui presentar les seves obres a la capital francesa. Abans però visita Portugal, on dona un concert, i finalment s'instal·la a Brusselles per continuar la seva carrera musical.

Viatja a Alemanya, l'any 1882, i l'apoteosi final dels fastos wagnerians, l'estrena al Festpielhaus de Bayreuth de Parsifal i l'any següent, la mort de Richard Wagner, impressionen l'artista. Aquell any treballa intensament en la seva Simfonia en mi bemoll, escrita per a commemorar el centenari de la mort del Marquès de Pombal i estrenada al Teatro Imperial Dom Pedro II, amb un èxit clamorós.

Retorna l'any 1884 a Brasil amb el convenciment de propagar els ideals estètics del wagnerisme. Amb Alberto Nepomuceno, el crític Luis de Castro i diversos escriptors de la nova generació, dirigits per Coelho Neto, funda el *Centro Artístico* (1893) de curta però profitosa existència i inicia l'apostolat de Wagner a Brasil. Miguéz va ser l'animador d'aquesta entitat que reunia els noms més il·lustres de les lletres i les arts, agrupats sota la bandera dels ideals wagnerians. Wagner sovintejava en el repertori de les temporades líriques. Si bé l'any 1883 Lohengrin havia sigut rebut fredament pel públic brasiler, la primera audició de Tannhauser, l'any 1892 va ser rebuda amb entusiasme i va constituir un esdeveniment social i artístic de gran rellevància. S'estava formant a Brasil un fort corrent wagnerià. El públic més avençat, assidu dels teatres d'òpera, consideraven massa clàssics a Gomes i els compositors italians i giraven els seus ulls envers el nou concepte de drama que representava Richard Wagner.

Després de la proclamació de la República el 15 de novembre de 1889, Miguéz fervent republicà, presenta a concurs una peça Himne a la proclamació de la República, que obté el primer premi. A partir d'aleshores Miguéz rep diversos encàrrecs del govern, entre ells la reforma de l'antic Conservatori, que el gener de 1890 es dona per extingit i es crea en el seu lloc l'Institut Nacional de Música, del qual és nomenat director. Miguéz amplia les dependències de l'antic conservatori, contracta els millors professors per a les diverses matèries, construeix una sala de concerts amb capacitat per a mil persones, encarrega la construcció de la cúpula per a assegurar una bona acústica a l'arquitecte italià Sante Bucciarelli, i la decoració al famós pintor brasiler Henrique Bernardelli, compra a Alemanya, amb els diners obtinguts pel premi de l'himne, un orgue de la marca Wilhelm Sauer.

La seva entrega i dedicació al Institut és total. Els objectius de l'Institut consten en el reglament aprovat el 31 de desembre de 1892, que estableix: "L'Institut Nacional de Música té per objecte l'ensenyament complet de la música en totes les branques de les arts, es destina a formar instrumentistes, cantants i professors de música, administrant a més d'una instrucció general pràctica per a la artística, els mitjans de la composició, i per a desenvolupar el seu bon gust musical, organitzant grans concerts en els que siguin executades les millors composicions antigues i modernes amb l'ajuda dels alumnes per ell educats".

Leopoldo Miguez. Dibujo firmado por Henrique Bernardelli en 1903. Fundação Biblioteca Nacional

La seva entrega i dedicació al Institut és total. Els objectius de l'Institut consten en el reglament aprovat el 31 de desembre de 1892, que estableix: "L'Institut Nacional de Música té per objecte l'ensenyament complet de la música en totes les branques de les arts, es destina a formar instrumentistes, cantants i professors de música, administrant a més d'una instrucció general pràctica per a la artística, els mitjans de la composició, i per a desenvolupar el seu bon gust musical, organitzant grans concerts en els que siguin executades les millors composicions antigues i modernes amb l'ajuda dels alumnes per ell educats".

L'any 1895, Miguéz, viatja de nou a Europa per visitar els conservatoris de França, Bèlgica, Alemanya i Itàlia, i per adquirir alguns instruments per a l'Institut.

De nou a Brasil, organitza l'any 1897, el Ciclo Miguéz, que dirigeix i li proporciona la oportunitat de presentar els seus poemes simfònics: Parisina, inspirat en un poema de Lord Byron, en el que cerca la influència del model de redempció wagnerià, Ave Libertas, en el que el control del temps dramàtic i l'us

rigorós de l'orquestració, és considerat un ben acabat exemple dintre del romanticisme musical brasiler, Prometheus, inspirat en la mitologia grega. Els tres poemes simfònics van ser editats a Leipzig per J.Rieter-Biedermann. Altres obres de Miguéz, són: Oda fúnebre a Benjamin Constant, obertura Dramàtica a Suite à l'Antique, Sonata per a violi i piano, Noturno, etc., i la Musica incidental pel drama Pelo Amor!, text de Coelho Neto, Poema dramàtic en dos actes, estrenat al Casino Fluminense l'agost d'aquell any.

L'any 1901, estrena al Teatro Lírico la seva única òpera, darrera obra que va escriure: Os Saldunes. És un drama líric en tres actes, el libreto del qual va ser encomanat al poeta Coelho Neto. L'ombra de Wagner campeja per la partitura i el tema tractat. El títol complet original del drama és: "Os Saldunes ou O Crepúsculo das Galias". L'argument està inspirat en les velles costums gàlies i els ritus druídes, en temps de les guerres de Cèsar. L'escenografia de l'obra: el jurament d'amistat fraterna dels Saldunes que van a la guerra enfrontats entre si i han de morir junts; l'amor d'ambdós protagonistes per una mateixa dona, el desballestament de les hostes gales aniquilades per la estratègia romana, es presta esplèndidament per la representació Teatral, i tot plegat en moviment, ofereix situacions i moments de càlid lirisme. Segons els seus biògrafs, Míguez s'inspira clarament en Richard Wagner, produeix una esplèndida partitura en la que no estalvia la seva força romàntica amb elements melòdics i harmonies cromàtiques, incorpora leitmotives i dota d'una orquestració i línies vocals a l'estil de l'autor de la Tetralogia.

Va ser estrenada el 20 de setembre de 1901, just un any abans de la mort del seu autor (setembre 1902) al Teatro Lírico de Rio, per la companyia d'òpera de l'empresari Giovanni Sanzone, traduïda a l'italià sota el nom de I Salduni, per Heitor Malaguti, amb els cantants Giovanni Demitresco, tenor; Adamo Didur, baix i Stinco Pallermini, soprano. Reconegut el talent de Míguez com a compositor, sentint-se satisfet d'aquesta obra i estant ja molt malalt va comentar; Quina llàstima! Ara que estava començant! Os Saldunes va ser reestrenada l'any 1924, obtenint un èxit considerable.

Henrique OSWALD (Oschwald)

(Rio Janeiro 1852-1931)

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Pianista i Compositor. D'ascendència suïssa i italiana. Els seu primers contactes amb el piano van ser amb la mare. La família es va traslladar a Sao Paulo on la mare donava classes de piano i el pare va obrir un comerç de música. A Sao Paulo, Henrique va estudiar amb Gabriel Giraudon. Als 7 anys va donar el seu primer concert i als 15 va viatjar a Europa fixant la seva residència a Florencia on hi va viure durant 30 anys. Va rebre classes de piano del mestre Giuseppe Buonamici

que havia rebut lliçons a Alemanya de part de Hans von Bullow i de composició de Reginaldo Grazzini i Giovacchino Maglioni.

L'any 1871, amb motiu del primer viatge de l'emperador Pedro II Europa, Oswald va actuar en el recital que es va organitzar per celebrar-ho i assabentat el rei dels problemes econòmics pels que passava el músic, li va assignar una beca de 100 francs mensuals, mentre duressin les precàries circumstàncies en què es trobava". Va rebre la pensió imperial durant mes de 15 anys. En agraïment d'aquesta ajuda, i a petició del monarca, Oswald va optar per la nacionalitat brasilera, tot i haver-se casat l'any 1881 amb Laudomia Gasperini, italiana, filla d'un professor de liceu, antic bibliotecari del Conservatori de Nàpols i haver tingut quatre fills a terres toscanes. Va cultivar moltes amistats, va conèixer Franz Liszt i Johannes Brahms.

L'ofertament de Miguéz l'any 1902 el decidirà a retornar a Brasil, per a ser director de l'Instituto Nacional de Música càrrec que havia renunciat Alberto Nepomuceno i que exercirà durant tres anys, havent de suportar crítiques i incomprensió per part dels seus adversaris,. Després de passar un nou període a Europa, va viure a Rio de Janeiro des de 1911 fins la seva mort, on va tenir com a bons amics Francisco Braga, Nepomuceno, Miguéz i joves artistes nacionals i estrangers. La seva producció musical mostra forta influència

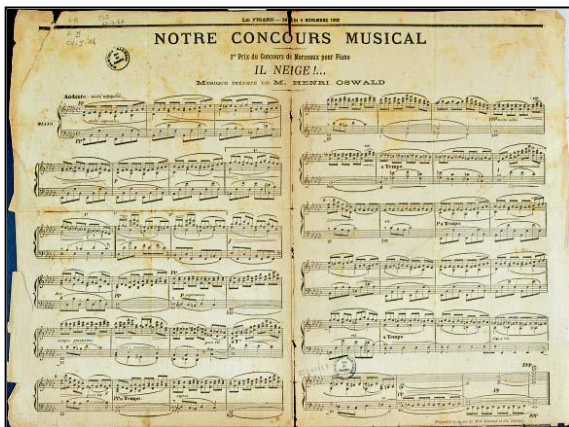
Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

europèa, de Debussy, Fauré, Grieg i en cert punt de Camille Saint-Saens, a qui va conèixer a Sao Paulo, l'any 1899, quan el compositor francès havia participat en un concert i amb qui va tocar obres per a dos pianos a Rio de Janeiro en dos concerts celebrats l'any següent. Obres seves son sis peces per a piano, tres òperes no estrenades: La croce d'oro (1872), Il neo (1900), Le fate (1902), Missa de Requiem, Gran Missa per a 4 veus mixtes per orquestra i orgue, obres per a orquestra i per a orquestra de cambra, etc., peces d'estil clarament romàntic però a les quals malgrat els seus intents, Oswald no va poder imprimir la pàtina de l'estil brasiler que ell pretenia, dominat per les fórmules harmòniques i el romanticisme dels seus admirats mestres europeus.

Ernesto NAZARÉ (Nazareth)

(Rio de Janeiro 1863-1934).

Compositor i pianista. Dotat d'extraordinària tècnica, el seu referent era Chopin, la seva influència és notable en la seva obra, principalment en els primers treballs. Gairebé tota la seva producció és pianística, (229 obres per a piano

Henrique Oswald. *Il neige*. Obra premiada en el concurs promogut per "Le Figaro": "1er. Concours de morceaux pour piano". 8 de novembre de 1902. Fundação Biblioteca Nacional

sol), si bé amb la seva mestria va aprofitar la sonoritat de diversos instruments populars, com la flauta, la guitarra o el cavaquinho, per a transportar-la al piano i aconseguir efectes musicals sorprenents. Les seves peces destaquen per la seva riquesa rítmica, es una invitació a la dansa, son pàgines plenes de gràcia, d'elegància i de poesia. Es va dedicar pràcticament a la música lleugera.

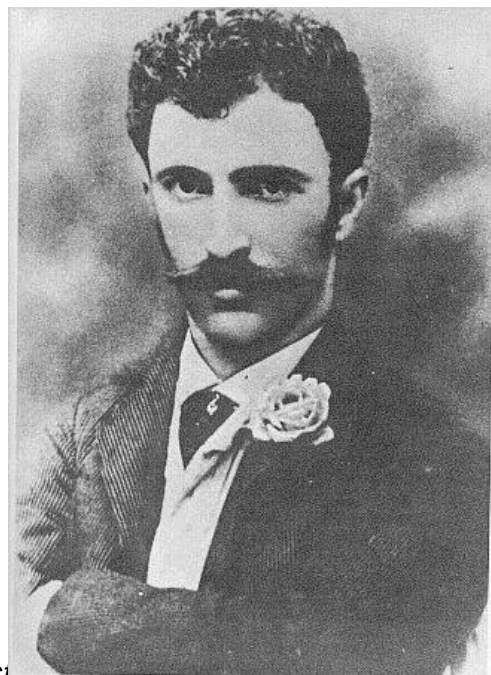
Són obra seva: Vocé bem sabe, polka dels primers anys de joventut, 100 tangos brasileiros, polkas, choros, etc. És considerat un dels músics més populars de la seva època.

Alexandre LEVY

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

(Sao Paulo 1864- Rio Janeiro 1892)

Pianista i compositor. Fill d'un clarinetista francès que va arribar a Brasil el 1848, va despuntar de ben jove per la seva aptitud per la música. Els seus primers professors de piano a Sao Paulo van ser Luis Mauricio i Gabriel Giraudon, i d'harmonia i composició Georg van Madeweis i Gustavo Wertheimer. Sent gran admiració per Carlos Gomes, i entre les primeres composicions seves, trobem dues Fantasies per a piano sobre motius de les òperes Guarani i Fosca, d'aquell compositor. A partir de 1883, amb la creació del Clube Haydn, s'intensifiquen les seves activitats musicals on hi dóna concerts com a pianista i director d'orquestra. L'any 1887 decideix seguir la seva formació a Europa. Viatja a Milan i fixa la seva residència finalment a París, tenint com a professors Emil Durand i Vincenzo Ferroni, aquest últim per poc temps ja que ha de substituir Amilcare Ponchielli en la càtedra de composició de Milan. A París actuarà com a pianista davant de D. Pedro II amb motiu de la seva visita a aquella ciutat, i coneixerà al compositor Francisco Vale amb qui lligarà una entranyable amistat. De caràcter introvertit, gens amant de la crítica i de fer comentaris sobre les obres d'altres, Levy afirmava que cada nació havia de tenir la seva música característica i que Brasil encara havia de descobrir la pròpia. Afegia que per a

escriure música brasilera era precis estudiar la música popular de tot Brasil, sobre tot la del Nord del país. Amb el seu caràcter melancòlic, va enyorar molt la seva terra, i va retornar-hi dos anys després, amb les obres escrites en la seva estada francesa: Simfonia en mi menor, Trois Morceaux, i posteriorment ja a Sao Paulo escriu obres més característicament nacionals: Tango Brasileiro per a piano, Suite Brasileira, el poema simfònic Comala, etc. La seva mort prematura als 28 anys, no va permetre que el geni creador d'Alexandre Levy es pugues desenvolupar en l'aspecte de la música nacionalista brasilera ni tampoc cap a la música de Wagner, compositor envers el qual havia fixat la seva atenció estudiant apassionadament les seves partitures.

Alberto NEPOMUCENO

(Fortaleza 1864-Rio de Janeiro 1920).

Compositor i di-rector. Educat en els seus primers anys pel seu pare, va seguir estudis musicals a Recife, on va dirigir els concerts que organitzava el Clube Carlos Gomes. Va anar a viure a Rio de Janeiro l'any 1884, on donava concerts i classes de piano al Beethoven Clube. L'any 1888 va anar a Europa per ampliar els estudis musicals essent alumne de l'Academia Santa Cecilia de Roma, l'Akademische Meister Schule i el Stern Conservatori de Berlin (1890), on rep lliçons de composició de Heinrich von Herzogenberg, gran amic de Brahms, i a l'Schola Cantorum de París, on va estudiar orgue amb el professor Guilmant, i va conèixer artistes com Camille Saint Saens, Vincent d'Indy i altres. A Viena va assistir a concerts de Brahms i de Hans von Bulow. Es va casar amb la pianista noruega Walborg Bang, deixeble de Edvard Grieg. L'amistat i el contacte amb aquest compositor noruec, que va visitar diverses vegades a la seva casa de Bergen, va ser molt important en la seva carrera doncs va potenciar el seu sentit nacionalista en la seva obra.

L'any 1895 retorna a Rio on dona classes d'orgue a l'Institut Nacional de Música. Va ser director de la *Sociedade de Concertos Populares*.(1896) Va promoure la música dels artistes brasilers, si bé va programar moltes pàgines de Wagner i de compositors europeus en les seves audicions simfòniques. L'any 1910 va ser convidat a dirigir un concert a l'exposició Universal de Brusseles per a presentar les seves obres i les d'altres compositors brasilers. Va escriure música per a orquestra: Rapsodia brasileira, Serie brasileira, 6 valsos humorístics, quartet num 3 "brasileiro" compostat a Berlin, ,peces per a veu o per a chor, amb textos en portuguès, francès, italià, suec, llatí i alemany: Ave Maria, Panis Angelicus, Tantum ergo, Himne al treball, Cantilena, Coração Triste, Coração indeciso, Xácara op. 20 num 1, etc., per a piano Galhofeira, quatre peces líriques, de marcat esperit romàntic, i dues òperes: Artemis en un acte (1898) estrenada al Teatro Sao Pedro de Alcantara, drama en el que va utilitzar una orquestra de proporcions wagnerianes, només tres personatges i un cor invisible i segons els experts va seguir el model dissenyat per Wagner i Abul (1905) en tres actes,i quatre quadres, estrenada a Buenos Aires l'any 1913, i poc després a Rio, a Sao Paulo i a Roma (1915). Escrita i musicada per Nepomuceno, va ser ben rebuda per la crítica. El libreto original en portuguès si bé existeix una traducció a l'italià. Està inspirada en un conte de Herbert c. Ward. Les referències al món wagnerià hi són ben evidents, segons els experts, especialment de l'Anell dels Nibelungs i de Parsifal.

L'any 1913, Nepomuceno va dirigir en el Teatro Municipal de Rio de Janeiro, un Festival Wagner, essent la primera vegada que s'organitzava a Brasil un event dedicat íntegrament a Wagner. Va comptar amb la participació del

tenor Karl Jorn, que actuava al Metropolitan de Nova York i era cantant de la

Associação Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Camera Imperial Alemanya. Van programar fragments de *Mestres Cantaires*, *Holandès*, *Tannhauser*, *Walkiria* i *Lohengrin*. Com a conseqüència de la visita oficial a Rio de Janeiro del Príncep Albert, germà del Kaiser Guillem II i de la seva esposa Irene de Prússia, a principis de 1913, es va obtenir una llicència

especial perquè es pogués representar *Parsifal* a aquella ciutat, superant la prohibició legal que impedia que fos representada abans. La data de representació però no està acreditada si va ser dintre de l'any 1913 o es va esperar a l'any 1914, com ho va fer Barcelona (la nit de Cap d'any de 1912) i París el 6 de gener de 1914.

Tot i que el seu estil és molt eclèctic, Nepomuceno va reflectir en la seva obra l'esperit i els ritmes del seu país, emprant instruments autòctons com ara la batuca, el maxixe, el choro. Per això es considerat com a un dels primers músics nacionalistes d'aquell país.

Francisco BRAGA

(Rio de Janeiro 1868 - 1945)

Compositor, di-rector i mestre. De família pobre, als 8 anys va ser ingressat al Asilo dos Meninos Desvalidos. Les seves aptituds per la música van ser evidents des del principi. Va anar al Conservatori on va estudiar piano, clarinet harmonia, contrapunt i fuga. Aquells primers anys va ser el director de la banda de l'asilo i va compondre algunes peces que executaven els seus companys: *Meiga*, *Vals de concert*, *Maritana Havanera* per a piano, *Fantasia Abertura*, etc. L'any 1889 convocat pel govern un concurs per a presentar un Himne de la República, s'hi va presentar. El guanyador va ser Leopoldo Miguéz, però a Francisco, en compensació a la que es va considerar injusta decisió del tribunal que va fallar el concurs, se li va concedir una beca per seguir el estudis a París. A aquesta ciutat, va cursar harmonia amb el professor Antoine Taudou i

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

composició amb el músic Jules Massenet. A la vista dels seus progressos la subvenció del govern brasiler se li va perllongar per dos anys més, a petició del seu mestre Jules Massenet. Aquest, bon amic i admirador del seu deixeble, vincloure dues obres seves: Paysage i Cauchemar, inspirada en l'Holandès Errant, en els concerts que dirigia a la salle D'Harcourt i la Galerie des Champs Elysees, l'any 1895 i 1896 i

es van repetir l'any 1897 al Teatre Gewerbehaus de Dresden.

L'any 1896, també subvencionat pel govern del seu país, Braga es trasllada a Dresde ja no tant per a estudiar, doncs considera fiançada la seva formació tècnic-artística, sinó per a escoltar bona música i submergir-se en l'ambient musical germànic. Viatja a Bayreuth dues vegades els anys 1896 i 1897, i s'emociona amb els drames wagnerians. Després d'haver assistit a una representació de Parsifal, va escriure a un amic: "Vas al teatre com si anessis a l'església, i d'allà en surts alliberat, pur, calmat, com quan hom se sent perdonat d'una gran culpa". Desde Dresden, el 14 d'agost de 1896, escriu al seu gran amic Corbiniano Villaça: " Vaig arribar de Bayreuth ahir a les 11 de la nit, amb l'esperit inquiet, incert, i incapaç de lligar dues idees, tal és l'efecte narcòtic que produeix la música wagnerística, música bellíssima i divina, que només ho reconeixen aquells que poden dirigir, essent funesta per a molts altres. Jo mateix, per exemple, escoltaria aquesta genial música tota la vida, sense sentir el més mínim cansament i sense que el més lleu senyal d'avorriment fatigui el meu esperit. I de Bayreuth porto, i conservo primorosament els més dolços i inoblidables records. Com vaig gaudir i quant vaig aprendre! Per a mi va ser un deure, la necessitat del qual es feia sentir des de feia temps. Les representacions wagnerístiques, per al músic, encara més per al compositor,

Cartaz que anunciau em Paris o "Concert Brésilien" de Francisco Braga.

són una escola. Anar a Bayreuth a escoltar L'Anell dels Nibelungs, Parsifal o qualsevol altre de les obres genials del Mestre, és un deure per a l'artista músic. Aquell meravellós teatre, tot és capritxosament, opulentament traduït. Els artistes són excel·lents, i plàsticament parlant, són modelats pels papers que interpreten en les belles tragèdies de Wagner. I el convenciment dels herois? No són artistes, sinó sacerdots que oficien aquests homes de la famosa troupe del Wagner Theater. I l'orquestra? Mai he sentit, amic, tan bells elements reunits noblement defensant aquesta cosa que diem Art.

Van ser quatre dies encantadors, quatre llargs somnis immillorables, que es van fer realitat, i que em van deslliurar de les periòdiques i insuportables banalitats de cada dia”.

Francisco Braga va ser el compositor que més va conviure amb la música de Wagner i el primer que va utilitzar un tema nacionalista brasiler associat a l'estètica wagneriana.

La idea d'escriure una òpera d'un acte li ronda des de 1892. En una carta datada el desembre de 1892, Braga escriu al seu llibretista Escragnolle Doria: “Un tema brasiler s'està convertint en mi en una idea fixa. Necessito per començar només un acte, una mica descriptiu, per a introduir una simfonia.” Mesos després l'abril següent, recomana al seu llibretista.” Que el libreto sigui dramàtic o mig dramàtic, amb tres o quatre personatges, dues dones com a màxim, pocs cors, res de dances”. “M'agradaria que el tema fos nacional però que no tingués indis”. Als pocs mesos, l'obra va prenent forma, el tema es fixa en una novel·la de l'escriptor brasiler Bernardo Guimaraes, i la protagonista que donarà nom a l'òpera serà Jupyra una noia índia humil (que es presenta pobrament vestida), que viu prop de la ribera del riu Verde, a Minas Gerais. El cor inicial anuncia que l'amor és voluble. Jupyra, desesperada per la traïció del seu amant (Carlito), al qual adora, demana al seu amic enamorat Quirino, a qui Jupyra no correspon, que el mati.” Totes les indicacions que Braga feia al seu llibretista eren observades: Francisco Braga estava radiant i ansiós per a començar la composició. “Friso d'impaciència fins el punt que tinc febre quan m'assec al piano i assajo certes escenes de Jupyra; de sobte composo, canto amb paraules sense sentit, imagino situacions dramàtiques, en fi, un horror, una al·lucinació”, escriu al seu col·laborador el juliol de 1893, i afegeix;

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

“Treballa, estimat amic meu, treballa bé el nostre libreto, que per part meva, poso totes les forces del meu flac esperit. Junts hem de vèncer!”

I havent rebut el libreto, lliure de deures acadèmics, pensa que ha arribat el moment d’escriure la partitura de Jupyra, i amb el seu amic pintor Batista de Costa, abandonen Dresde i es traslladen a la poètica illa de Capri, on escriurà la seva primera òpera, en la que s’hi troben influències wagnerianes i també del seu mestre francès. Acabada Jupyra Francisco va retornar a Dresde i va iniciar negociacions amb l’ajuda del regent Hermann Levi, per a la seva

presentació al Teatre Real de Dresde. Per això es va traduir l’obra a l’alemany. Paralelament, Braga feia gestions per poder estrenar-la a Brasil, així que l’octubre de 1900, té la satisfacció de poder dirigir-la al Teatro Lírico de Rio de Janeiro, rebuda amb entusiasme, essent repetida al Teatro Municipal de Rio l’any 1937.

Va donar diversos concerts a Brasil per fer conèixer les seves obres. L’any 1902 va ser nomenat professor de la càtedra de contrapunt, fuga i composició de l’Institut Nacional de Música i director de banda de l’asil on va passar els seus anys de joventut. I l’any 1912 director d’orquestra de la Sociedade de Concertos Sinfonicos de Rio de Janeiro, càrrec que va abandonar l’any 1930 per a incorporar-se l’any 1932 com a director de la nova Orquestra Filarmonica de Rio de Janeiro. I dirigir la Novena Simfonia de Beethoven en el Teatro Municipal de Rio.

L’any següent, organitza un Festival Wagner en el mateix teatre, en el transcurs del qual va programar Parsifal i en el fragment dels Encantaments del Divendres Sant que ell dirigia, va ser afectat d’una greu crisi cardíaca, va haver

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

d'abandonar l'estrat i la seva carrera com a director per sempre. Els darrers anys els va passar a Itapagipe, portant una vida retirada i pacífica.

Altres obres seves són: Anita Garibaldi , òpera en 4 actes, sobre libretto d'Osório Duque Estrada, de la qual només va escriure els tres primers actes, Cançons: Virgens Mortas amb lletra del poeta Olavo Bilac, que va ser molt popular, A Paz-Cortejo, per a cor i orquestra, obra composta l'any 1919, que segons els experts recorda molt el cor de convidats de Tannhauser, Oraçao pela Pàtria, tríos per a violi, violoncel i piano, quartets per a

trompes, quintets per a flautes, molta música sacra: Missa de Sao Francisco Xavier , un Te Deum per a gran orquestra, un Stabat Mater. Missa de Sao Sebastian, motets, 26 himnes, 34 obres per a orquestra i cor i instruments de corda, obres per a banda: Rapsòdia brasilera, Marcha Nupcial, saudade, valsos,etc., obres per a piano sol, obres per a cant i piano, obres que mostren la seva tècnica, el seu fervor religiós, i la seva inspiració fecunda.

L'obra de Francisco Braga es pot caracteritzar en dues etapes: influència europea i influència de les seves arrels brasileres, època en la que s'esforça en cercar una expressió musical que sigui reflex de la pròpia realitat brasilera.

Glauco VELÁSQUEZ

(Nàpols 1884- Rio Janeiro 1913).

Compositor i mestre. De pares espanyols José i Adelaida Velás-quez, va quedar orfe durant la seva infantesa. De gran sensibilitat, va començar la seva vida musical essent membre del cor d'una església a Nàpols. L'any 1897 va arribar a Brasil on va iniciar estudis d'escultura i pintura. Però guiat pel seu

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

talent per a la música, l'any 1898 es va matricular al Instituto Nacional de Música per estudiar teoria, cant coral, harmonia amb el mestre Frederico Nascimento i composició amb Francisco Braga. L'any 1901, frustrat el seu intent de ser acceptat com alumne de violí a l'esmentat institut, va establir-se a l'illa de Paquetà, a la badia de Guanabara. Va donar classes a una escola privada però afectat per la tuberculosi, els darrers anys de la seva vida, es va dedicar només a la composició. Entre les seves obres destaca: una òpera: Soeur Beatrice inacabada , diverses peces per a piano, quartets de corda, obres religioses, un solo per a violí i cançons. Va presentar les seves obres en concert per primera vegada l'any 1911, a Brasil. Pocs dies abans de la seva mort, a Rio de Janeiro, Glauco va fer cridar a casa seva als seus amics Luciano Gallet, piano, Paulina d'Ambrosio violí, Alfredo Gomes, violoncello, Stella Parodi i Nascimento Filho, cantants, perquè interpretessin les seves obres. Glauco molt emocionat, consellava als intèrprets els confiava la seva obra i s'acomiadava amb paraules carinyoses. Luciano Gallet, pianista, amic i principal propagador de la seva obra, va escriure: "Glauco és un compositor gran brasiler, no només pels processos d'exteriorització sinó per la seva psicologia interior: rauxa, exaltació, abatiments subits, imprevisió, confiança i desconfiança, i fins i tot , es podria dir, desordre". Es noten en la seva obra influències de l'escola romàntica francesa principalment de D'Indy, Debussy i de Cesar Franck . Glauco va ser el primer compositor brasiler que es va deixar seduir per les harmonies noves del moviment romàntic europeu i que d'alguna manera va fer seves posteriorment Heitor Villa-Lobos.

Altres compositors brasilers

Contemporanis dels citats són: Delgado de Carvalho (1872-1921), J. Araujo Viana (1870-1916), Alfredo Bevilacqua (1846-1927), Basilio Itebere da Cunha (1846-1913), Barroso Neto (1881-1941), el ja citat Heitor Villa-Lobos (1887-1959) i posteriorment, Roberto Eggers (Porto Alegre 1899-1984), compositor, director de cors i professor. Autor de dues òperes de tendència wagneriana, segons els estudiosos: Farrapos (òpera gauxa) en tres actes, de tema històric amb libreto de Manuel Joaquim Faria Correia, estrenada el 1936 al Teatre Sao

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Pedro, de Porto Alegre i Missoes. També es autor d'un poema simfònic A Noite de Natal, suite per a flauta i piano i música de pel·lícules

CONCLUSIONS

Vista l'evolució de la música culta a Brasil durant els anys de l'Imperi, es pot afirmar que va ser una situació només valorada per les classes benestants del país, la qual cosa no deixa de sorprendre ateses les mancances socials i econòmiques que patia la resta de la població. Aquest tipus de música va estar dominada per la influència dels compositors europeus que van fer seva els músics brasilers la formació dels quals va ser arrodonida en les seves respectives estades a les grans capitals europees de la música. La formació europea afegida que van rebre, unida als seus coneixements musicals i al seu llinatge brasiler, al qual mai no van renunciar, els va fer compondre obres de gran qualitat en la que el sentiment romàntic es barreja amb temes, melodies i ritmes propis de la seva terra que impregnen les seves obres de personalitat pròpia. Mai no van copiar als seus mestres, però respectuosos amb ells i agraint el seu mestratge, van compondre òperes, simfonies i melodies ben estructurades i plenes d'inspiració.

Sap greu que molts dels compositors citats, hores d'ara resten oblidats o són pràcticament desconeguts. Molt poques obres seves estan editades i pràcticament no es programen en concerts. Per "youtube" es poden trobar gravacions de peces curtes, o fragments d'òperes, que serveixen per a descobrir el compositor, però que en general no tenen la qualitat suficient.

Bibliografia consultada

Almeida, R. Història da Música Brasileira. 2ª edició. 1942

The New Grove Dictionary of Music and Musicians. 2^a ed.

Correia de Oliveira, Luiz Heitor. 150 Anos de Música no Brasil. (1800-1950). Rio de Janeiro, 1956

Enciclopédia de Brasil. Edit. Oceano. 1984

Kellermann, B, Vida y música de Liszt. Edit. Semca.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

Richard Wagner. Mi Vida. Ediciones Lauro , 1944.

The Encyclopedia Americana

Gama, Mauro, José Maurício o padre-compositor. Departamento de Editoração da Funarte, Rio de Janeiro, 1983

Queiroz Santos, Iza, Francisco Braga. Ministerio das Relações Exteriores, Rio de Janeiro, 1951

Ruberti, Salvatore, O Guarani e Colombo de Carlos Gomes. Edit Laudes, Rio de Janeiro, 1972

Moro Lapierre, Javier, El Imperio eres tú. Editorial Planeta. Barcelona, 2011

Crowl, H. A Música de Richard Wagner e sua influência no Brasil

Brito Chaves Junior, E., Wagner e o Brasil (Rio de Janeiro) Emebe Editora Ltda, 1976.

Mariza Lira, "Chiquinha Gonzaga, grande compositora popular brasileira". Funarte, Rio Janeiro, 1939

MON CIGNE

A Wagner

*Vindré... i en la rosor astral d'albada,
quan remoreja'l vent en la ribera
del LLac Blavós, la espurnejanta onada
gronxará'l cigne blanc de ma quimera.*

*El jorn serà un encís! Enlluernada
per l'au radiant, qui cerca falaguera
de mes mans la carícia enamorada,
sabré'l secret de sa cançò derrera!*

*A l' hora suau de santa melangia,
d'ensomnis, de miratges, de canturies
quan brillen tos estels, nit victoriosa,*

*dexàm surar vers l'illa d'or, hont nía
mon Cigne de festoses voladuries!...
Qui sap si un Princep entre'ls joncs
reposa!...*

Carme de Castellví d'Armet

(1911)

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com